
Caroline Skydt Kristensen
Pernille Julie Elisabeth Sørensen

VED KANTEN AF STEVNS

TRANSFORMATION AF
FUNKTIONSTØMT BYGNING

ANALYSE OG VÆRDISÆTNING

Adresse:	Højerup Bygade 38
Kommune:	4660 Store Heddinge
Matrikelnr:	3T
Afgræsning:	27 Hektar land, 1000m ² Bebyggelse
Opførselsår:	1956-57
Arkitekt:	Mogens Ørsted-Bagger
Ejer:	Foreningen Højeruplund
Bevaringsstatus:	Ikke fredet
Anvendelse:	Funktionstømt
Besigtigelsesdato:	Januar/Februar 2022
Besigtiges af:	Caroline Skydt Kristensen og Pernille Julie Elisabeth Sørensen

ANALYSE OG VÆRDISÆTNING FORÅR 2022

Det Kongelige Akademi, Institut for Bygningskunst og Kultur
Kulturarv, Transformation og Restaurering

Caroline Skydt Kristensen, stud. 160343

Pernille Julie Elisabeth Sørensen, stud. 160407

Vejledere

Christoffer Harlang, Lars Rolfsted Mortensen, Petra Gipp

AFSÆT
Indledning

HISTORISK ANALYSE
Stevns
Bygningen

TEKNISK ANALYSE

ARKITEKTONISK ANALYSE
Omgivelser
Volumenet
Rumligt
Immaterialle værdier

BÆRENDE BEVARIGSVÆRDIER

ANBEFALINGER

LITTERATUR

Stevns museum, eget foto 2022

INDLEDNING

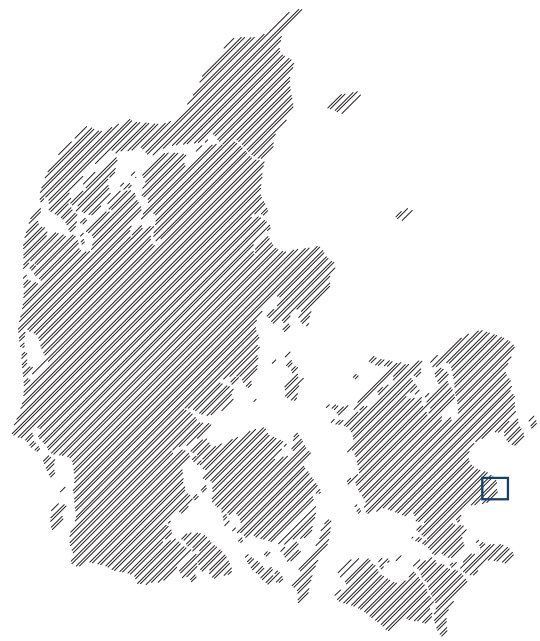
På kanten af Stevns Klint hviler en tavs bygning af gule mursten og sorte søjler uden for landsbyen Højerup. Området og dets bebyggelser står, som vidnesbyrd på den kultur- og naturhistorie der definerer stedet. Området er særlig kendetegnet ved den stejle klint, som er en bærende del af Stevns identitet, byggeskik, atmosfære og kulturarv. Desuden er klinten udpeget til international verdensarv.

Bygningen bærer en historie som tidligere lokalmuseum for Stevns og har en særlig kvalitet i sin bærende konstruktion, men en mangel på relation til de omgivelser, hvori den er opført.

Bygningen er ikke fredet eller beskyttet mod nedrivning, men dens situation er aktuelt, da den i øjeblikket er omfattet af en dispensation fra strandbeskyttelseslinjen, som udløber i efteråret 2022 og dermed gør bygningens fremtid usikker.

Luftfoto af Højerup vig, kortforsyningen 2021

Stevns placering på danmarkskort

Stevns Klint, eget foto 2022

*"Klintens erosion har i sig selv gjort klinten berømt, for
hér, yderst på kanten, står Højerup Gl. Kirke, som i
1928 tabte sit kor til havet."*

- Fonden Stevns Klint

Stevns klint, eget foto 2022

OMRÅDETS HISTORIE

Det flade, agrare landskab på halvøen Stevns er præget af kalk- og overdrevsnatur, som kan opleves i form af kridtstensarkitektur. Landskabets struktur er præget af tidligere landbosamfund, landsbyer og en dramatisk kystlinje. Kysten råder over mange kulturhistoriske spor, som udspringer af klintens geografiske placering eller af dets råstof.

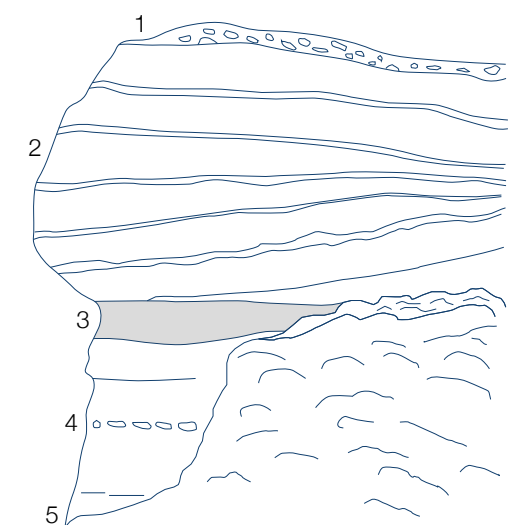
Stevns Klint blev i 2014 optaget på verdensarvslisten. Klinten er et særligt geologisk og historisk sted grundet dets tetiær-grænselag, som indeholder et fiskelerlag. Fiskeleret er et spor fra et asteroidenedslag, der for 65 mio år siden var med til, at udrydde mere end halvdelen af alt liv på Jorden. Kun udvalgte steder i verden kan linien af fiskeler ses over havets overflade hvorfor det er af stor værdi for både forskning og turisme.

De kulturhistoriske spor kan blandt andet opleves, som vandrende på den 20km lange 'trampesti', der strækker sig fra Rødvig til Bøgeskov Havn. Vandringen defineres af besøgssteder langs klinten, som hver især bidrager til formidlingen af verdensarven. På vandringen, er to punkter særligt vigtige for turismen, herunder Højerup og Boesdal kalkbrud, hvor et besøgscenter snart står færdigt. Undervejs på klinten er det muligt fem steder, at få adgang til kysten af trapper.

Ved Højerup bærer den gamle kirke på en vigtig fortælling for området og står som en markant markør på klintens kant. Placeringen på kanten resulterede i, at koret faldt i vandet ved nedstyrtning af klinten i 1928 hvorfor den nu er en særlig attraktion for området. Den nye kirke er opført som erstatning for den gamle, der ikke længere er i funktion.

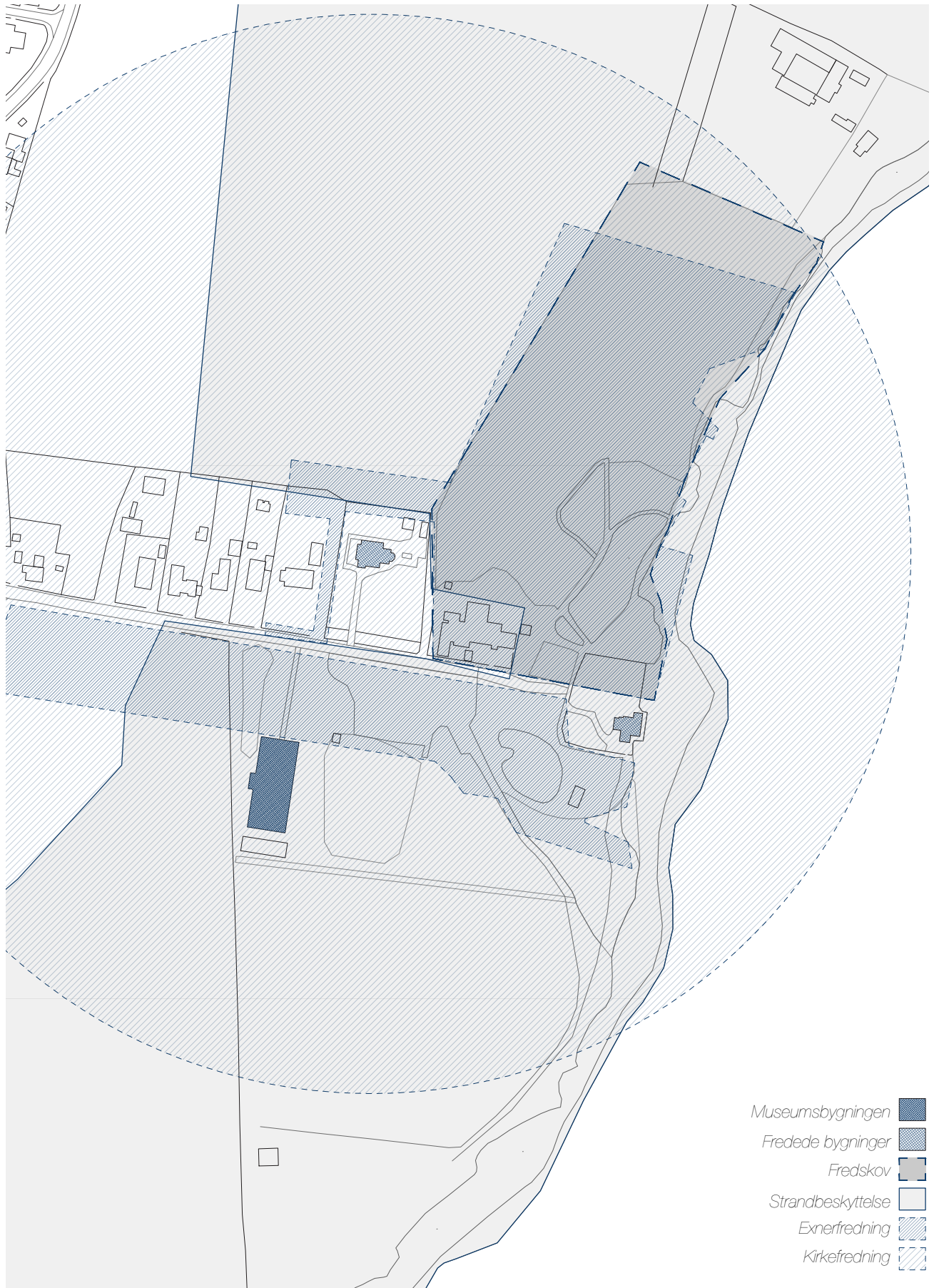
Klintens lag

1. Moræneler fra sidste istid
2. Kalk
3. Kridt-tetiær-grænselag med fiskeler
4. 900 meter Kridtlag med flintsten kun få meter ses over havets overflade
5. Havniveau

Lagene i klinten, egen illustration

Klinten er ca. 15km lang og op til 41 meter høj

Kort over fredninger, 1:3000

BESTEMMELSER

Byen Højerup og området omkring museumsbygningen har på nuværende tidspunkt ikke en lokalplan, men derimod flere gældende bestemmelser.

FREDNINGER

Kortet til venstre viser de fredninger, der gør sig gældende i området ved Højerup.

Det definerede område omkring kirkerne er ex-nerbeskyttet for, at sikre kigget til og fra kirkerne. Derudover betyder kirkebyggelinjen, at bebyggelse inden for 300 meter fra kirken ikke må overstige 8,5 meter i højden.

Mindelunden nord for området, er udnævnt som fredskov, hvilket betyder, at området skal plejes og være beplantet med træer.

2 kilometer fra kystlinien, er Stevns rev udnævnt som Natura 2000, af hensyn til specifikke marine naturtyper.

De 300 meter ind fra kysten markerer strandbeskyttelseslinjen.

STRANDBESKYTTELSESLINJEN

Strandbeskyttelseslinjen er vedtaget for, at bevare de åbne kyster, samt de landskabelige, naturmæssige og rekreative værdier. Her må man ikke foretage ændringer i de eksisterende forhold uden tilladelse.

I 2015 valgte man dog, at give dispensation til ti udvalgte steder i Danmark, herunder Højerup, for at fremme kyst- og naturturisme. Dispensationen udløber i efteråret 2022, hvorfor det er vigtigt at behandle problematikkerne på området nu.

Den nuværende dispensation ved Højerup tillader etablering eller omdannelse af trappe og platform på klitskrænten og legepladsen. En omlægning af parkeringspladsen, samt en etablering af et ubemandet udstilling- og madpakkehus.

Ydermere er det et krav for projektet er, at det arkitektonisk skal indpasses konteksten, samt opføres under særlig hensynstagen til det omkringliggende natur- og landskab.

Stevns museum, eget foto 2022

BYGNINGENS HISTORIE

Bygningen er opført i 1956 som egnsmuseum for Stevns lokalhistorie samt formidling af klintens natur- og kulturhistorie. Den er tegnet af Mogens Ørsted-Bagger som var en lokal arkitekt.

Om bygningen findes ikke meget materiale, men konstruktionen har en særlig kulturhistoriske værdi for området, da det siges, at det nærtliggende Gjorslev Gods, som tidligere ejede jorden på hele Stevns, donerede en del af tømmeret, i usædvanlige store dimensioner, og er et vidnesbyrd om de lokale kræfter på egnen.

Bygningens særegne figur formodes inspireret af udenlandske tendenser og omsat til regionale træk.

Efterkrigstidens teknologiske muligheder fremgår tydeligt i bygningens funktionalistiske træk. Samfundets industrialisering ses også i bygningens tektonik, materialer, samt arkitektoniske sammensætning.

Siden 2018 har bygningen stået funktionstømt og til forfald, dog med midlertidige udstillinger og aktiviteter. Bygningen blev forladt da huset manglede funktioner til personalet samt dårlig stand. Museet blev lagt sammen med øvrige lokalmuseer i området og flyttet til Faxe.

Bygningens eksteriør står hovedsagligt i original stand, dog er taget efterisoleret i forbindelse med udskiftning. Interiørt er loftsvinduer og konstruktionen original, men lette vægge er flere steder tilføjet for at indrette kontorer samt billetluge.

Højerup gl. kirke, eget foto 2022

IMMATERIELLE VÆRDIER

Området omkring den tidligere museums bygning er af betydelig immateriel værdi, da området fortæller om en samfundsmæssig udvikling, med fokus på lokal byggeskik og det forhåndsværende materiale. Klinten er og har været identitetsbærende for området og som et vidnesbyrd på den masseudryddelse der skete for mere en 65 mio. år siden.

Den stejle klints udvig over horisonten skaber en særlig atmosfære, en fornemmelse af, at man står på kanten af verdens ende. Her, oppe på kanten, rejser kirken sig dramatisk og forvitrer langsomt i takt med den jord hvoraf den er kommet.

Klintens porøse lag af bølgende kurver afslører, at jorden her er blevet æltet og har givet efter for tryk. Hugget og modelleret gengiver klinten sin lagdeling som stablede byggesten, et blødt materiale i en hård form.

I et sanseligt samspil omslutes området af changerende kølige lyse toner, i klinten og i de bygninger, som er bygget af klinten. Kalkstenenes varierende proportioner og ensartede nuancer skaber en homogen fornemmelse af overfladen, som opstår i lag og farver. Lyset fremhæver de matte varme toner i kalkstenenes patinering som et særlig mættet stof.

Udover klinten bærer kirkerne stor immaterial værdi for området. Kirkens kor faldt i vandet ved klintens nedstyrtelse hvorfor kirken ikke længe er funktionel og kirken er derved et eksempel på kirkernes udvikling gennem tiden. Derudover er kirken erstattet af den nye kirke hvilket også bærer en særlig betydning for området, to kirker så tæt.

Museumsbygningens indre konstruktion bærer en essentiel immateriel værdi i donationen fra Gjorslev Gods som forankrer bygningen i sin kontekst. De translucente trådnetsruder sender diffust lys ind i det store rum. Gennem glassene fornemmer man de grønne trækrøner der vejer i vinden. Der knytter sig en særlig immaterial værdi til det særligt kølige lys der skabes i bygningens tætte relation til vandet.

Stevns museum, eget foto 2022

TEKNISK BESKRIVELSE

Den tidligere museumsbygningens bærende konstruktion står udført som en saksespærskonstruktion med udskud i sortmalet fuldtømmer på støbt beton fundament. Facaderne fremstår lukkede med taktfaste søjler med gule mursten-tavl. Den store tagflade opbrydes taktvist af tagvinduer, som lader lyset trænge igennem. Museumsbygningens overordnede grundform står som oprindeligt, med få tilføjelser af indre, ikke bærende, vægge samt nye vinduer og døre.

Langs facaden ses betonfundamentet med synlige punktfundamenter, nærmest som stræbepiller, hvori saksespærene støtter. U-profiler i jern er støbt ned i betonpillerne hvori saksespærene er boltet fast. Disse viser uovensstemmelsen mellem facadens og den indre konstruktions takt.

Størstedelen af bygningen fremstår i umiddelbar god stand, men tidligere skader på tag og tagrende har gjort skade på dele af facadestolperne, samt tagisolering og den indre konstruktions toprem.

Luftfotos fra 1956 viser, at bygningens tag oprindeligt er udført som fast undertag med tagpap. Idag er taget erstattet med brun/rødligt bølgeeternit i plastik og translucent plastik over de oprindelige tagevinder. Taget er afsluttet med en tagrende i plastik.

Vinduer og døre står både originale og udskiftet og i varierende tilstand.

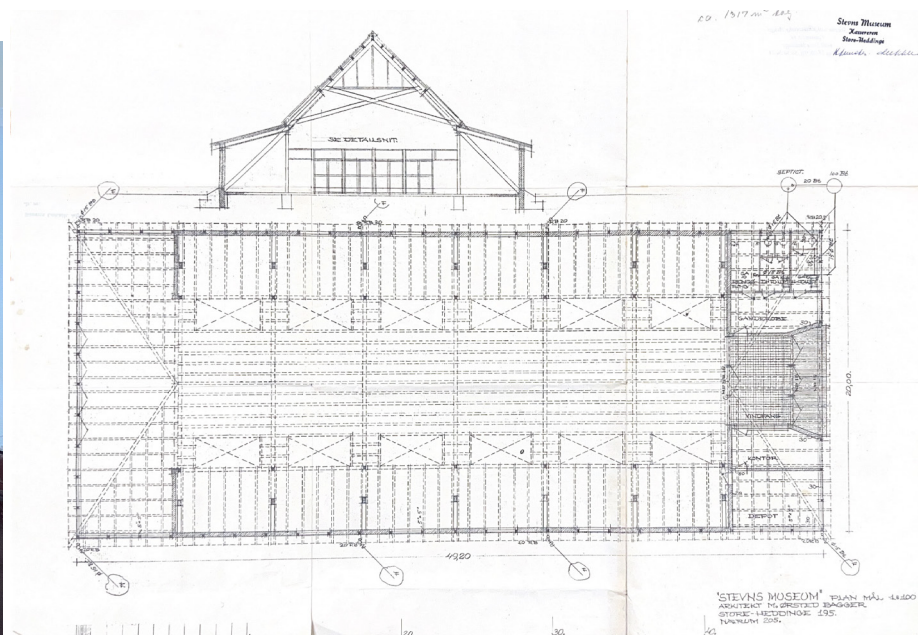
Efterkrigstidens teknologiske muligheder fremgår tydeligt i bygningens funktionalistiske træk. Samfundets industrialisering ses også i bygningens tektonik, materialer, samt arkitektoniske sammensætning.

En nærmere undersøgelse skal til for at bestemme bygningens langsgående afstivelse. Denne vil enten bestå af skræstivere over tagkonstruktionen, men disse fremgår ikke af den oprindelige snittegning. Ellers formodes udskuddets tagflade at fungere som afstivende pladeelementer.

Faldende interesse for, vedligeholdelse af stedet gør, at det idag står til forfald.

Det støbte fundament jern profillet der fæstner saksespæret, eget foto 2022.

Plantegning museumsbygning 1957, tegnet af M. Ø. Bagger i 1:100, skaleret i 1:500

Stevns museum set fra Højerup Bygade, eget foto 2022

OMRÅDET

Bygningen ligger i udkanten af den lille by Højerup, i en sammensat kontekst omringet kulturinstitutioner og landskabelige træk herunder museet, kirkerne, traktørstedet, en legeplads, et fiskehus, trampestier, klinten, mindelunden, et aborator og et overdrev.

Ankomsten til området foregår ad en allé der forbinder området med byen. Bygningen er trukket tilbage fra vejen, skjult bag krat og træer hvorfor den om sommeren først kommer til syne når den er passeret. Alleen er den eneste ankomst for billister og vejen ender blindt. Forholdene for gående langs alleen er mangelfulde. Mange gående ankommer derfor ad Trampestien langs klinten.

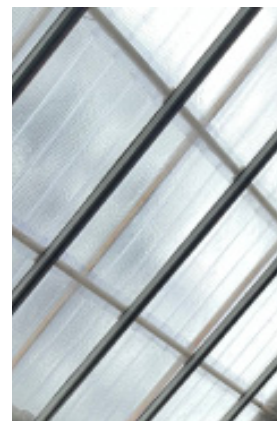
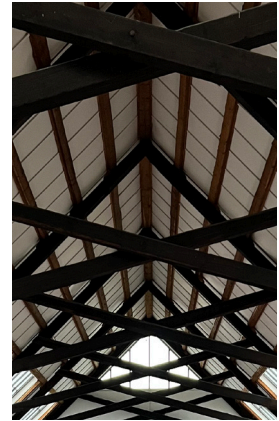
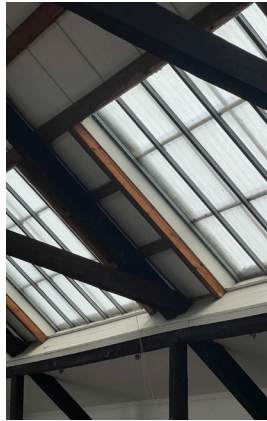
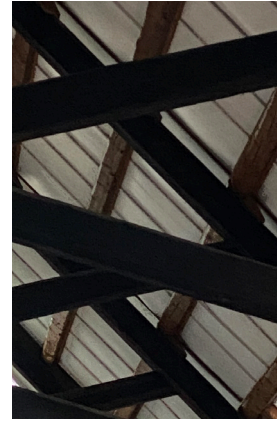
Alleen slutter foran den gamle kirke, men blikket afbyrdes af parkeringsskuret placeret midt på pladsen som også er en parkeringsplads. Verdensarvs udnævnelsen har medført et øget besøgstal, hvorfor området i sommerhalvåret er domineret af autocampere og biler. På pladsen er et parkerings- og bumanlæg samt et skur til betaling og information. Skuret skygger for det umiddelbare kig til den gamle og nye kirke.

Modsat museumsbygningen ligger den nye kirke, ligeledes tilbagetrukket fra vejen, men skaber en tilstedeværelse langs vejen i kraft af de mure der omringer den.

Retningsbestemte mure og træerækker, fungerer som kontrapunkter til de indrammede udsyn der strækker sig gennem området, som aksiale processionsrum der markerer landskabelige overgange og står som skarpe linjer i det flade landskab. Uafsluttede flader af græs, stier og anlæg opløser og skaber et fragmenteret område.

Den nærliggende landsby indeholder kultur bærende spor af klinten og fortæller om klintens betydning for området som byggemateriale og øvrig ressource. Byens bebyggelse præges af kalksten, mursten, bindingsværk og træbygninger.

ARKITEKTONISK ANALYSE

Stevns museum, egne fotos 2022

VOLUMENET

“Der er bygninger, som vi synes ligger smukt i landskabet, fordi vi forstår sammenhængen.”
Sven Ingvar Andersson

Bygningens særegne figur dannes af en lavere facade, med en flad taghældning, op af taget vokser den indre saksespærskonstruktion som danner en trekantsgavl på taget samt en stor tagflade med stejlere hældning og tagvinduer. Tagfladens store tyngde trykker de langstrakte spændte facader ned i det blødere terræn og afslører bygningens mangel på relation til de omgivelser, hvori den er opført. Gavlen er beklædt med lodrette brædder, to på en, som bryder af et trekantet vindue med 5 lodrette sprosser.

Den lave facade er opført i sortmalede stolper udfyldt med tavl i gule mursten med fuger i kalkmørtel. I facadens faste takt er vinduer placeret mellem nogle af stolperne, nogle vinduer som smalle højtplacerede, andre som standard vinduer. Fælles for alle vinduer er samme bredde som defineres af konstruktionens takt.

INTERIØRT

Bygningen rummer mange interiore kvaliteter i dets arkitektur. Når man entrerer bygningen, træder man ind i et mørkere, lavloftet rum, som åbner op når man træder ind i salen. Et rum der næsten strækker sig i bygningens fulde længde, bredde og højde. Saksespærskonstruktionen gentages i en fast rytmisk takt. De sorte træbjælker tegner rummet kontrastfyldt op mod det hvide loft. Bygningens plan er dobbeltsymmetrisk og de forskellige rytmer i konstruktionerne udspringer fra facadernes midte. Den symmetriske opbygning gør rummet let aflæseligt.

De forskellige systemer af søjler, spær, bjælker og sprosser krydser hinanden og skaber lag, mønstre og klart definerede felter. Kontraster opstår mellem tynde, sprøde sprosser og robuste, mørke konstruktioner.

De langsgående spær sender blikket mod bagvæggen og skærper oplevelsen af det lange åbne rum. Mellem spærfagene strømmer blødt diffust lys ind igennem translucente ovenlysvinduer med de oprindelige trådglasser skaber en særlig rolig atmosfære.

Stevns klint, eget foto 2022

BÆRENDE BEVARINGSVÆRDIER

Med sin placering ved kanten af Stevns klint rækker museumsbygningens struktur ud over bygningen selv og skal ses i sammenhæng med strukturen i landskabet.

Placeringen på kanten af Stevns klint anses for, at være af betydelig værdi, da det skaber en mulighed for at indskrive sig i den kultur og naturhistorie der her har fundet sted. Samt indgå i den udvikling der i øjeblikket er igang for området langs klinten.

Den bærende bevaringsværdi knytter sig til det overordnede indre, da det er en særlig sjælden konstruktion i dansk byggeri. Den bærende konstruktion er af stor bevaringsværdi i dets kvalitetsmæssige rigdom, kulturhistoriske værdi og rytmiske takt.

Enkelte bygningsdetaljer er af bærende bevaringsværdi da de i kraft af deres historie, knytter sig til en kulturarv som går udover materialets værdi. Herunder konstruktionstømmeret som angiveligt er doneret fra Gjorslev Gods og er af særligt store dimensioner for dansk tømmer.

ANBEFALINGER

Sikring af lokale identitetsbærende kvaliteter, igennem en transformation informeret af eksisterende stedsspecifikke kvaliteter, herunder med et program der kan bevare den åbne struktur i bygningens indre.

Ved ændringer i bygningens ydre geometri og indre konstruktion bør det være informeret og motiveret af en funktion.

Transformationen af bygningen skal indskrive sig således, at det er muligt at transformere bygningen i fremtiden.

Bearbejdning af den omkringliggende plads og anlæg, som nedprioriterer parkeringspladsens betydning for området.

Understøtte klintens fortælling så den bliver identitetsbærende for den arkitektoniske tænkning af området.

Rydde dele af krat, beplantning og bebyggelse samt sikre udsyn og aksiale stræk til kirkerne. Dog samtidig bevare de langstrakte rækker af træer som skaber samme oplevelse som murene om kirkerne.

Erstatte beskadiget tømmer i facaden. Langsgående bjælker kan erstattes såfremt det er nødvendigt, men bør udskiftes i overensstemmelse med det eksisterende tømmer.

Eksteriørt bør bygningens farveskala supplere områdets eksisterende farveskala og/eller i respekt og sammenhæng med eksisterende farvespektre eller materialeholdning.

En addition kan eventuelt medvirke til, at skabe sammenhæng på området. Additioner bør indgå i den samlede fællesopfattelse af stedets kulturhistoriske værdi og med relation til omkringliggende bygningsmasser, i stærke klare former og som en funktionsbygning.

Stevns klint, Rudy Hemmingsen

LITTERATUR

Bøger og magasiner

Bendsen, H. (1992) *Opmaalinger*. Kunstakademiets Forlag Arkitektskolen og Arkitektens Forlag.

Exner, J. (2007). *Fortiden for tiden, genbrugskultur og kulturgenbrug i dag*. Arkitektur: Transformationer og tilegninger.

Geoviden, geologi og geografi NO. 3. (2014) *Stevns Klint - ny dansk verdensarv*.

Harlang, C., m.fl. (2009) *Arkitektursyn - Danske arkitekturmanifeste 1901- 2008*. Kunstakademiets Arkitektskole.

Michelsen, H. og Nielsen, H. P. (1975). *Stevns Herred. En bibliografi 1700-1973*. Danmarks Biblioteksskole.

Meyer, O. (2000) *De Tavse Bygninger*. Aristo.

Artikler

Bak-Andersen, S. (2020) *Gammel viden til nye bygninger - traditionelle byggematerialer og håndværksteknik i nutidigt byggeri*. Det Kongelige Akademi.

Bertelsen, J. (2019) *Mellemrum & mellemtid*. Kirken i dag, Nr. 2

Dalsgaard, M. B. (2021). *Den Middelalderlige Landsbykirke: Arkitektur, perspektiver og transformasjon*. Aarhus School of Architecture.

Projektgruppen 'Verdensarv Stevns Klint', Büchert og Jeppesen (2014). *Besøgssteder ved Stevns Klint - Status og fremtidsperspektiver*. Stevns Kommune

Weirup, T. (2021) *Mellem- og efterkrigstiden var en glansperiode i dansk arkitektur*. Kristelig Dagblad.

Schönherr A/S (2014) *Udviklingsplan for nyt besøgscenter*. Stevns klint.

Hjemmesider

Lex.dk, Naturen i Danmark. *Kalk og kridt*. https://naturenidanmark.lex.dk/Kalk_og_kridt

Besøgt feb. 2022

Miljøministeriet, kystdirektoratet. *Strandbeskyttelseslinjen*. <https://kyst.dk/strand-og-klit/strandbeskyttelse/> Besøgt feb. 2022

Stevns Klint. *Kalkens kulturhistorie*. <https://www.stevnsklint.com/da/viden/fra-kridttid-til-nutid/kalkens-kulturhistorie/> Besøgt feb. 2022

Stevns Klint. *UNESCO verdensarv*. <https://www.stevnsklint.com/da/viden/unesco-verdensarv/> Besøgt feb. 2022

Stevns kommune. *Lokalplaner*. <https://stevns.viewer.dkplan.niras.dk/plan/27#/1440> Besøgt feb. 2022

Destination Sydkystdanmark, *Højerup*. <https://www.sydkystdanmark.dk/sydkystdanmark/soeg-efter-oplevelser/hoejerup-gamle-kirke-gdk1058636> Besøgt feb. 2022

Verdensmålsbarometer, <https://verdensmaalsbarometeret.dk/#result> Besøgt jan. 2022

De 17 Verdensmål, *FN's 17 Verdensmål* <https://www.verdensmaalene.dk/maal> Besøgt jan. 2022

Fotos

Hemmingsen, R. Fotograf i Højerup.

Styrelsen for Dataforsyning og Effektivisering. Kortforsyningen. Besøgt feb. 2022